

İsrail'in Somaliland Hamlesi ve Türkiye'nin Doğu Afrika Stratejisi

26 Aralık 2025'te İsrail'in, Somali'nin rızası olmaksızın tek taraflı biçimde Somaliland'ı tanıdığını açıklaması, Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz havzasında yeni bir jeopolitik kırılma yaratmıştır. Uzun süredir uluslararası tanınma arayışı içinde olan Somaliland yönetimi açısından bu adım sembolik bir kazanım olarak değerlendirilse de, Somali halkı başta olmak üzere Afrika ve Ortadoğu'daki birçok aktör tarafından bölgesel istikrara yönelik ciddi bir tehdit olarak görülmüştür. Türkiye, Cibuti, Mısır, Arap Birliği ve Afrika Birliği'nin İsrail'in bu kararını sert biçimde kınaması, söz konusu adımın yalnızca ikili bir tanıma meselesi değil, daha geniş ölçekli jeopolitik sonuçlar doğurabilecek bir hamle olarak algılandığını göstermektedir.

Kızıldeniz, küresel ticaret ve enerji taşımacılığı açısından stratejik öneme sahip bir geçiş hattı olup, bu bölge üzerinde tarihsel olarak yoğun bir hâkimiyet mücadelesi yaşanmıştır. Günümüzde ABD, Çin, Fransa, Japonya ve çeşitli Avrupa ülkelerinin Cibuti'de askeri varlık buldurması, bu rekabetin güncelliğini koruduğunu göstermektedir. Sömürgecilik döneminde uygulanan "böl ve yönet" politikaları ise Afrika Boynuzu'ndaki etnik ve siyasi parçalanmayı derinleştirmiş, Somali halkının farklı devletler arasında bölünmesine yol açmıştır.

Somaliland'da Siyasi Ayrışma

Somali, 1991 yılında Siyad Barre rejiminin devrilmesinin ardından uzun süreli bir devlet otoritesi krizine sürüklenmiş, bu süreç ülke genelinde derin bir iç savaşı tetiklemiştir. Ancak kuzey bölgede, Somali Ulusal Hareketi öncülüğünde aşiret ve dini liderlerin desteğiyle farklı bir yönetim modeli ortaya çıkmış ve "Somaliland" adıyla fiili bir yapı tesis edilmiştir. Buna rağmen, bu yapının kapsayıcı bir siyasal sistem geliştiremediği; özellikle İssak aşireti lehine şekillenen yönetim anlayışının İssa, Gadaboursi, Dhulbahante ve Warsangali gibi diğer kabileleri sistematik biçimde dışladığı görülmektedir. Bu durum, Somaliland içerisinde derin toplumsal ayrışmaları beslemiş ve bölgenin iç siyasi bütünlüğünü zayıflatmıştır.

7 Ekim Sonrası İsrail'in Kızıldeniz Önceliklerinin Dönüşümü

7 Ekim 2023'te İsrail'in Gazze'ye yönelik başlattığı ve uluslararası kamuoyunda geniş ölçüde "soykırım" olarak nitelendirilen askerî harekâtın ardından, İsrail'in Kızıldeniz hattındaki tedarik zinciri ciddi biçimde sekteye uğramıştır. Yemen'deki Husiler, Gazze'deki saldırılara karşılık olarak İsrail bağlantılı gemileri hedef almış; bu durum, İsrail'in deniz ticaretini ve enerji tedarikini doğrudan etkilemiştir. ABD ve Birleşik Krallık'ın hava saldırılarına rağmen Husilerin Kızıldeniz'deki meydan okumasının sürmesi, İsrail açısından güvenlik risklerini kalıcı hâle getirmiştir.

İsrail'in, Kızıldeniz'in hem kuzeyinde (Süveyş Kanalı) hem de güneyinde (Babü'l-Mendeb) Müslüman aktörlerin etkinliğinden uzun süredir rahatsız olduğu bilinmektedir. Bu nedenle Tel Aviv yönetimi, bölgede stratejik üstünlük sağlayabilecek her fırsatı değerlendirmeye yönelmiştir. Sudan'daki iç çatışmalar bağlamında İsrail'in çeşitli şekillerde sürece dâhil olduğu ve son yirmi yılı aşkın süredir bölgede örtülü operasyonlar yürüttüğüne dair iddialar bu yaklaşımın bir yansımasıdır.

Yemen ile doğrudan kara sınırının bulunmaması, İsrail açısından Husilere karşı doğrudan askerî müdahaleyi hem maliyetli hem de sürdürülemez kılmaktadır. Bu nedenle İsrail'in, Husileri askerî yöntemlerle etkisizleştirme çabalarının sonuçsuz kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda Tel Aviv yönetiminin, Kızıldeniz'de yeni bir stratejik alan açmak amacıyla Somaliland'daki mevcut siyasal ve güvenlik kırılanlıklarını istismar etmeye yöneldiği değerlendirilmektedir. İsrail'in Somaliland'ı tanıma ve özellikle Berbera Limanı üzerinden Somali'nin kuzey kıyılarına nüfuz etme arayışı, bu stratejinin somut bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır. İsrail'in bölgede doğrudan askerî üsler kurmak yerine, bazı bölgesel

aktörler üzerinden dolaylı bir askerî ve güvenlik varlığı oluşturmayı tercih edebileceği de ihtimal dâhilindedir.

Ancak Somaliland toplumunun sosyopolitik yapısı, bu tür bir stratejinin ciddi dirençle karşılaşabileceğini göstermektedir. Bölgedeki dini liderler ve kabile yapıları, Filistin meselesi konusunda son derece hassas bir tutuma sahiptir ve İsrail'i açık biçimde "düşman" olarak görmektedir. İsrail ile kurulacak herhangi bir resmî ilişki, geniş halk kesimleri tarafından Filistin davasına ihanet olarak algılanmaktadır. Nitekim İsrail'in Somaliland'ı tanıma yönündeki açıklamalarının ardından çok sayıda dini liderin kamuoyuna hitap etmesi ve halk protestolarının başlaması bu toplumsal tepkinin göstergesidir.

Somaliland'da devlet kapasitesinin zayıflığı ve merkezi yönetimin sınırlı etkinliği nedeniyle, toplumsal düzen büyük ölçüde dini ve kabilesel ağlar üzerinden sürdürülmektedir. Somali iç savaşının kuzey bölgelere yayılmamasında da bu yapıların belirleyici rol oynadığı bilinmektedir. Bugün dahi Somaliland'da etkili olan birçok dini ve kabile liderinin İsrail'in tanınmasına açıkça karşı çıkması, İsrail'in bölgedeki manevra alanını ciddi biçimde daraltmaktadır.

Buna ek olarak, Somaliland topraklarının yaklaşık dörtte birinde yaşayan bazı grupların uzlaşmayı reddederek Somali devletine bağlılıklarını yeniden ilan etme ihtimali de söz konusudur. Özellikle kıyı bölgelerinde yaşayan İssa kabilesinin, Somaliland'dan ayrılma veya Cibuti ile bütünleşme taleplerini gündeme getirmesi, bölgedeki ayrışmaları daha da derinleştirebilir. Bu durum, hem Somaliland'ın iç bütünlüğünü hem de Kızıldeniz havzasındaki istikrarı tehdit edebilecek yeni fay hatları üretmektedir.

1991'de Somali merkezi hükümetinin çöküşünden bu yana yaklaşık 35 yıldır uluslararası tanınma arayışında olan Somaliland açısından, İsrail tarafından tanınma kısa vadeli bir kazanımdan ziyade uzun vadeli sorunlar doğurma potansiyeli taşımaktadır. Somali federal hükümeti, Somaliland meselesini IGAD, Afrika Birliği, Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği nezdinde gündeme taşıyarak toprak bütünlüğü konusunda güçlü diplomatik destek sağlamıştır. Nitekim Afrika Birliği ve Arap Birliği, Somali'nin toprak bütünlüğüne açık desteklerini yinelemiş ve İsrail'in Somaliland'ı egemen bir devlet olarak tanımasını sert biçimde eleştirmiştir.

Somali'nin hâlihazırda El-Şebab tehdidiyle mücadele ettiği dikkate alındığında, İsrail'in bölgeye dâhil olması yeni radikal yapılanmaların ortaya çıkmasına da zemin hazırlayabilir. Bu durum, yalnızca Somali için değil, Kızıldeniz ve Doğu Afrika güvenliği açısından da ilave riskler üretmektedir.

Her ne kadar İsrail'in Afrika açılımı yeni olmasa da, Somaliland hamlesi Afrika Birliği-İsrail ilişkilerini derinden etkileme potansiyeline sahiptir. İsrail'in 2021'de Afrika Birliği'nde gözlemci statüsü kazanmasına rağmen, bu statünün 2024'te insan hakları ihlalleri ve ayrımcı politikalar gerekçesiyle askıya alınması, Tel Aviv'in kıta genelindeki meşruiyet sorununu açıkça ortaya koymuştur. Afrika Birliği'nin "Afrika sorunlarına Afrika çözümleri" yaklaşımı ve sömürge döneminde çizilen sınırların korunmasına yönelik kararlı tutumu dikkate alındığında, İsrail'in Somaliland hamlesinin kıta genelinde kabul görmesi son derece zor görünmektedir.

İsrail'in Kışkırtıcı Hamleleri Karşısında Türkiye'nin Seçenekleri

Türkiye ile Somali arasındaki tarihsel ve toplumsal bağlar, Ankara'nın bölgedeki konumunu diğer aktörlerden ayıran temel unsurlardan biridir. Osmanlı döneminden bu yana Somali coğrafyasıyla kurulan ilişkiler, 2011'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Somali'ye gerçekleştirdiği ziyaretle yeni bir ivme kazanmıştır. Uluslararası toplumun büyük ölçüde Somali'yi yalnız bıraktığı bir dönemde Türkiye'nin insani, diplomatik ve ekonomik desteği, Somali halkı nezdinde güçlü bir karşılık bulmuştur.

2011 sonrasında Türkiye, Somali'de liman, havaalanı, hastane ve altyapı yatırımlarıyla öne çıkmış; Türk Hava Yolları'nın düzenli uçuşları, askerî eğitim faaliyetleri ve enerji alanındaki iş birlikleri iki ülke ilişkilerini stratejik bir düzeye taşımıştır. Türkiye'nin Mogadişu'daki askerî varlığı ve enerji arama faaliyetleri de bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Mevcut koşullarda Türkiye'nin, Somali federal hükümetiyle eşgüdüm içinde hareket ederek Somaliland

içinde İsrail karşıtı toplumsal aktörlerle temas kurması mümkündür. Tarihsel önemi bulunan Zeila Limanı'nın kiralanması, kıyı şeridinde enerji arama faaliyetlerinin yürütülmesi ve bölge ülkeleri—özellikle Cibuti—ile ortak yatırımlar geliştirilmesi, Türkiye'nin Kızıldeniz ve Doğu Afrika'daki stratejik derinliğini artırabilir. Aynı zamanda Türkiye'nin deniz varlığını bu hat boyunca güçlendirmesi, bölgesel güvenlik dengeleri açısından caydırıcı bir rol oynayabilir.

Sonuç olarak, İsrail'in Somaliland hamlesi Türkiye'nin Doğu Afrika ve Kızıldeniz'deki etkinliğine yönelik dolaylı bir meydan okuma olarak okunabilir. Ancak bu süreçte belirleyici fark, Türkiye'nin bölge halkları tarafından "kardeş" ve "güvenilir ortak" olarak görülmesi; İsrail'in ise Filistin meselesi nedeniyle meşruiyet sorunu yaşamasıdır. Bu toplumsal algı farkı, sahadaki güç dengelerini şekillendiren en önemli unsurlardan biri olmaya devam etmektedir.

Sonuç

Soykırım rejimi İsrail'in Somaliland'ı tek taraflı biçimde tanıma kararı, Kızıldeniz ve Afrika Boynuzu jeopolitiğinde mevcut kırılğan dengeleri daha da derinleştiren stratejik bir hamle olarak öne çıkmaktadır. Bu adım, yalnızca Somali'nin toprak bütünlüğünü hedef almakla kalmamakta; aynı zamanda Kızıldeniz havzasında artan büyük güç rekabetinin yeni bir cephesini oluşturmaktadır. 7 Ekim sonrası İsrail'in güvenlik ve tedarik önceliklerinde yaşanan dönüşüm, Tel Aviv'in askeri ve jeopolitik baskıyı dolaylı yollarla genişletme arayışına girdiğini göstermektedir. Ancak Somaliland'ın sosyopolitik yapısı, güçlü dini ve kabilesel ağlar ile Filistin meselesine dair yaygın toplumsal hassasiyetler, İsrail'in bu stratejisinin sahada ciddi dirençle karşılaşacağını ortaya koymaktadır. Afrika Birliği ve Arap Birliği'nin net tutumu da, bu girişimin uluslararası meşruiyet üretme kapasitesinin son derece sınırlı olduğunu teyit etmektedir. Bu bağlamda İsrail'in Somaliland hamlesi, kısa vadeli bir kazanımdan ziyade bölgesel istikrarsızlığı derinleştirme ve yeni güvenlik riskleri üretme potansiyeli taşımaktadır. Türkiye açısından ise tarihsel bağlar, toplumsal meşruiyet ve mevcut kurumsal varlık, Doğu Afrika ve Kızıldeniz'de istikrarı önceleyen, Somali'nin toprak bütünlüğünü esas alan ve bölgesel aktörlerle eşgüdüm içinde şekillenecek daha etkin bir diplomatik ve stratejik rol için önemli bir fırsat alanı sunmaktadır.